

ODPORÚČANIA

ODPORÚČANIE KOMISIE (EÚ) 2022/758

z 27. apríla 2022

týkajúce sa ochrany novinárov a obhajcov ľudských práv pred zjavne neopodstatnenými a zneužívajúcimi súdnymi konaniami proti verejnej účasti („strategickými žalobami proti verejnej účasti“)

EURÓPSKA KOMISIA,

so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie, a najmä na jej článok 292,

keďže:

- (1) V článku 2 Zmluvy o Európskej únii sa uvádza, že Únia je založená na hodnotách úcty k ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu a rešpektovania ľudských práv vrátane práv osôb patriacich k menšinám.
- (2) V článku 10 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii sa uvádza, že každý občan Únie má právo zúčastňovať sa na demokratickom živote Únie. V Charte základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“) sa okrem iného stanovujú práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života (článok 7), ochranu osobných údajov (článok 8), slobodu prejavu a na informácie, ktoré zahŕňajú aj rešpektovanie slobody a plurality médií (článok 11) a na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces (článok 47).
- (3) Právo na slobodu prejavu a na informácie, ako je stanovené v článku 11 charty, zahŕňa právo zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie a myšlienky bez zasahovania orgánov verejnej moci a bez ohľadu na hranice. Aj keď toto právo nie je absolútne, akékoľvek jeho obmedzenia musia byť ustanovené zákonom, rešpektovať jeho podstatu a možno ich uskutočniť len vtedy, ak je to nevyhnutné a skutočne to zodpovedá cieľom všeobecného záujmu, ktoré sú uznané Úniou, alebo ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných (článok 52 ods. 1 charty).
- (4) V súlade s článkom 52 ods. 3 charty a s vysvetlivkami k charte by sa článku 11 charty mal prisúdiť zmysel a rozsah článku 10 o slobode prejavu a práve na informácie Európskeho dohovoru o ľudských právach, ako ho vykladá Európsky súd pre ľudské práva. Článkom 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach sa chráni sloboda prejavu a právo na informácie. V rámci rozsahu uplatňovania Európskeho dohovoru o ľudských právach musí byť každé obmedzenie ustanovené zákonom, musí byť v demokratickej spoločnosti nevyhnutné a musí sa vykonať pri sledovaní legitímnych cieľov stanovených v článku 10 ods. 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach.
- (5) Európsky dohovor o ľudských právach zároveň ukladá zmluvným štátom povinnosť chrániť slobodu a pluralitu médií a vytvárať priaznivé prostredie pre účasť na verejnej diskusii ⁽¹⁾. V judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva sa ďalej upresňuje, že sloboda prejavu je jedným zo základných kameňov demokratickej spoločnosti a nevzťahuje sa len na informácie alebo myšlienky, ktoré sú prijímané priaznivo alebo sa považujú za neškodné

⁽¹⁾ Pozri napr. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 14. septembra 2010 vo veci Dink/Turecko (podania č. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 a 7124/09), bod 137. V súvislosti s pozitívnymi záväzkami na základe článku 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach pozri aj správu výskumného oddelenia Európskeho súdu pre ľudské práva, https://www.echr.coe.int/documents/research_report_article_10_eng.pdf.

alebo bezvýznamné, ale aj na všetky informácie a myšlienky, ktoré urážajú, šokujú alebo znepokojujú štát alebo akúkoľvek skupinu obyvateľstva⁽²⁾. V judikatúre sa ďalej objasňuje, že „v demokratickej spoločnosti aj malé a neformálne skupiny vedúce kampane [...] musia byť schopné účinne vykonávať svoje činnosti“ a že „existuje silný verejný záujem v súvislosti s umožnením takýmto skupinám a jednotlivcom mimo hlavného prúdu, aby mohli prispievať do verejnej diskusie šírením informácií a myšlienok týkajúcich sa záležitostí všeobecného verejného záujmu“⁽³⁾.

- (6) Novinári zohrávajú významnú úlohu pri sprostredkovaní verejnej diskusie a pri rozširovaní a prijímaní informácií, názorov a nápadov⁽⁴⁾. Je nevyhnutné, aby im bol poskytnutý priestor potrebný na prispievanie k otvorenej, slobodnej a spravodlivej diskusii a na boj proti dezinformáciám a inému manipulatívne zasahovaniu do diskusie, a to aj aktérmi z tretích krajín. Novinári by mali mať možnosť účinne vykonávať svoje činnosti, aby mali občania v európskych demokraciách prístup k pluralite názorov.
- (7) V európskych demokraciách zohrávajú významnú úlohu aj obhajcovia ľudských práv, najmä v súvislosti s dodržiavaním základných práv, demokratických hodnôt, sociálnej inklúzie, ochrany životného prostredia a právneho štátu. Mali by mať možnosť aktívne sa zúčastňovať na verejnom živote a byť vypočutí v súvislosti s politickými záležitosťami a v rámci rozhodovacieho procesu bez obáv zo zastrasovania. Pojemom „obhajcovia ľudských práv“ sa označujú osoby alebo organizácie, ktoré sa zúčastňujú na obhajovaní základných práv a širokej škále ďalších práv vrátane environmentálnych práv a práv súvisiacich s klímou, práv žien, práv LGBTIQ osôb, práv osôb s menšinovým rasovým alebo etnickým pôvodom, pracovných práv či náboženských slobôd.
- (8) Pre zdravú a prosperujúcu demokraciu je potrebné, aby sa ľudia mohli aktívne zúčastňovať na verejnej diskusii. Aby bolo možné zaistiť zmysluplnú účasť, ľudia by mali mať možnosť prístupu k spoľahlivým informáciám, ktoré im umožnia vytvárať si svoje vlastné názory a konať na základe vlastného úsudku vo verejnom priestore, kde možno slobodne vyjadrovať rôzne názory.
- (9) Na podporu tohto prostredia je dôležité chrániť novinárov a obhajcov ľudských práv pred zjavne neopodstatnenými a zneužívajúcimi súdnymi konaniami proti verejnej účasti (všeobecne známymi ako „strategické žaloby proti verejnej účasti – SLAPP“). Tieto súdne konania sú buď zjavne neopodstatnené alebo úplne či čiastočne neopodstatnené konania, ktoré obsahujú prvky zneužívania, čo potvrdzuje predpoklad, že hlavným účelom súdneho konania je zabrániť verejnej účasti alebo ju obmedziť či potrestať. Náznakom takéhoto zneužitia je neprimeranosť, prehnanosť alebo neodôvodnenosť nároku alebo jeho časti, existencia viacerých nárokov, ktorých sa dovoľáva žalobca vo vzťahu k podobným veciam, alebo zastrasovanie, obťažovanie či hrozby zo strany žalobcu alebo jeho zástupcov pred začatím zjavne neopodstatneného alebo zneužívajúceho súdneho konania. Tieto konania predstavujú zneužitie súdneho konania a zbytočne zaťažujú súdy, keďže ich cieľom nie je dosiahnuť spravodlivosť, ale obťažovať a umlčať žalovaných. Dlhé konania zaťažujú vnútroštátne súdne systémy.
- (10) Zjavne neopodstatnené a zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti môžu mať podobu širokej škály zneužití práva, najmä v občianskoprávných alebo trestnoprávných veciach, ale aj vo veciach správneho práva, a môžu mať viaceré dôvody.

(2) Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva zo 7. decembra 1976 vo veci Handyside/Spojené kráľovstvo (podanie č. 5493/72), bod 49.

(3) Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 15. februára 2005 vo veci Steel a Morris/Spojené kráľovstvo (podanie č. 68416/01), bod 89.

(4) V odporúčaní CM/Rec(2022)4 Výboru ministrov Rady Európy o podpore priaznivého prostredia pre kvalitnú žurnalistiku v digitálnom veku sa stanovuje, že „...kvalitná žurnalistika, ktorá je založená na normách profesijnej etiky a má rozličné podoby v závislosti od zemepisných, právnych a spoločenských súvislostí, sleduje dvojaký cieľ – plní úlohu verejného strážcu v demokratických spoločnostiach a prispieva k informovanosti a vzdelanosti verejnosti“ https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5ddd0. V uznesení č. 2213 (2018) o postavení novinárov v Európe, ktoré prijalo Parlamentné zhromaždenie Rady Európy, sa v súvislosti s profesionálnymi novinármi odkazuje na „misíu poskytovať verejnosti informácie o všeobecných alebo špecializovaných témach, ktoré sú predmetom záujmu, čo najzodpovednejšie a najobjektívnejšie.“ https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5ddd0.

- (11) Návrhy na začatie takýchto súdnych konaní často podávajú mocní jednotlivci alebo mocné subjekty (napr. lobistické skupiny, spoločnosti a štátne orgány) v snahe umlčať verejnú diskusiu. Sú často späté s nerovnováhou moci medzi stranami, pričom žalobca má vplyvnejšie postavenie ako žalovaný, napr. z hľadiska financií či politicky. Hoci nerovnováha moci nie je neoddeliteľnou zložkou zjavne neopodstatneného alebo zneužívajúceho súdneho konania, ak existuje, významne zvyšuje škodlivé účinky, ako aj odstrašujúce účinky súdnych konaní proti verejnej účasti.
- (12) Zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti môžu mať nepriaznivý vplyv najmä na vierohodnosť a dobré meno novinárov a obhajcov ľudských práv a môžu vyčerpať ich finančné a iné zdroje. Môžu mať nepriaznivé psychologické dôsledky pre osoby, na ktoré sú zacielené, a ich rodinných príslušníkov. Zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti ohrozujú schopnosť novinárov a obhajcov ľudských práv vykonávať svoje činnosti. V dôsledku takýchto konaní sa môže oneskoriť zverejnenie informácií o záležitosti verejného záujmu alebo sa mu môže úplne zabrániť. Zo širšieho hľadiska môže existencia takýchto konaní odstrašovať najmä od práce novinárov a obhajcov ľudských práv, keďže u nich v očakávaní možného súdneho konania v budúcnosti prispieva k autocenzúre. To vedie k ochudobneniu verejnej diskusie na úkor spoločnosti ako celku. Dĺžka konania, finančný tlak a hrozba trestných sankcií predstavujú mocné nástroje na zastrašenie a umlčanie kritických hlasov.
- (13) Proti osobám, na ktoré sú zamerané zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, sa často vedie súčasne viacero súdnych konaní v niekoľkých jurisdikciách. Súdne konania začaté v jurisdikcii jedného členského štátu proti osobe s bydliskom na území iného členského štátu sú pre žalovaného zvyčajne zložitejšie a nákladnejšie. Žalobcovia v zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach proti verejnej účasti môžu procesné nástroje využiť aj s cieľom predĺžiť súdne konanie a zvýšiť náklady naň a predkladať veci v jurisdikciách, ktoré sa v súvislosti so svojou vecou vnímajú ako priaznivo naklonené, než na súd, ktorý je v najvhodnejšej situácii na prerokovanie nároku.
- (14) Miera využívania zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti v Európskej únii narastá. Podľa nedávnych štúdií ⁽⁵⁾ sa takéto konania čoraz viac využívajú vo všetkých členských štátoch.
- (15) Európsky parlament vo svojom uznesení z 25. novembra 2020 ⁽⁶⁾ odsúdil využívanie SLAPP na umlčanie alebo zastrašenie investigatívnych novinárov a médií a vytvorenie atmosféry strachu v súvislosti s ich informovaním o určitých témach, pričom vyzval Komisiu, aby predložila návrh na zabránenie týmto žalobám. Európsky parlament vo svojom uznesení ⁽⁷⁾ z 11. novembra 2021 s názvom Posilňovanie demokracie a slobody a plurality médií v EÚ: nenáležité využívanie žalôb v rámci občianskeho a trestného práva na umlčanie novinárov, MVO a občianskej spoločnosti opäť zdôraznil častý výskyt tohto javu a potrebu účinných opatrení na ochranu jeho obetí v celej Únii.

⁽⁵⁾ Akademická sieť pre európske občianske práva, Ad hoc request – SLAPP in the EU context (Žiadosť *ad hoc* – SLAPP v kontexte EÚ), 29. mája 2020, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ad-hoc-literature-review-analysis-key-elements-slapp_en.pdf, s. 4 a Akademická sieť pre európske občianske práva, Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) in the European Union: A comparative study [Strategické žaloby proti verejnej účasti (SLAPP) v Európskej únii: Porovnávacia štúdia], 30. júna 2021, https://ec.europa.eu/info/sites/strategic-lawsuits-against-public-participation-slapp-european-union-comparative-study_en.

⁽⁶⁾ P9_TA(2020)0320. Parlament v tomto uznesení takisto znova pripomenul obsah svojho uznesenia z 28. marca 2019 [P8_TA(2019)0328].

⁽⁷⁾ P9_TA(2021)0451.

- (16) Platforma Rady Európy na podporu ochrany žurnalistiky a bezpečnosti novinárov ⁽⁸⁾ takisto uvádza rastúci počet upozornení týkajúcich sa závažných ohrození bezpečnosti novinárov a slobody médií v Európe vrátane viacerých prípadov súdneho zastrašovania. Partnerské združenia Platformy Rady Európy na podporu ochrany žurnalistiky a bezpečnosti novinárov vo výročnej správe za rok 2021 poukazujú na značný nárast upozornení týkajúcich sa SLAPP za rok 2020 oproti predchádzajúcemu roku, pokiaľ ide o počet upozornení aj počet jurisdikcií v dotknutých členských štátoch Rady Európy ⁽⁹⁾. Rada Európy vo svojom odporúčaní o ochrane žurnalistiky a bezpečnosti novinárov a iných mediálnych aktérov ⁽¹⁰⁾ z 13. apríla 2016 odporučila svojim členským štátom, aby prijali potrebné legislatívne a/alebo iné opatrenia s cieľom zabrániť neopodstatnenému, šikanóznemu alebo zlomyseľnému používaniu práva a právneho procesu na zastrašovanie a umlčanie novinárov a iných mediálnych aktérov.
- (17) V správach Komisie o právnom štáte za roky 2020 ⁽¹¹⁾ a 2021 ⁽¹²⁾ sa zdôrazňuje, že novinári a iní aktéri aktívni pri ochrane verejného záujmu vo viacerých členských štátoch v čoraz väčšej miere čelia hrozbám a útokom v súvislosti so svojimi publikáciami a svojou prácou, a to vo viacerých formách vrátane využívania SLAPP.
- (18) Jasným príkladom použitia súdneho konania proti verejnej účasti v Únii je prípad novinárky Daphne Caruanovej Galiziovej, ktorá v čase jej zavraždenia čelila v súvislosti so svojou investigatívnou prácou viac ako 40 občianskoprávnym a trestnoprávnym súdnym konaniam týkajúcim sa urážky na cti a ohovárania.
- (19) V akčnom pláne pre európsku demokraciu ⁽¹³⁾, ktorý Komisia predložila 3. decembra 2020, sa zdôrazňuje základná úloha slobodných a pluralitných médií v európskych demokraciách, ako aj význam občianskej spoločnosti. Okrem iného sa v ňom zdôrazňuje aj dôležitá úloha, ktorú nezávislé a pluralitné médiá zohrávajú pri umožňovaní toho, aby občania mohli prijímať informované rozhodnutia, ako aj v boji proti manipulácii s informáciami a zasahovaniu do informačného priestoru vrátane dezinformácií. Komisia v tejto súvislosti už prijala odporúčanie (EÚ) 2021/1534 k zaručeniu ochrany, bezpečnosti a posilneniu postavenia novinárov a iných pracovníkov médií v Európskej únii ⁽¹⁴⁾. Cieľom uvedeného odporúčania je zaručiť všetkým pracovníkom médií bezpečnejšie pracovné podmienky, kde nebude mať miesto strach a zastrašovanie, či už online alebo offline. Vzhľadom na rastúcu hrozbu, ktorú pre slobodu médií a verejnú účasť predstavujú zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, by Únia mala vypracovať súdržný a účinný prístup k boju proti takýmto konaniam. Toto odporúčanie dopĺňa odporúčanie (EÚ) 2021/1534 tým, že poskytuje konkrétne odporúčania v súvislosti so zjavne neopodstatnenými alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami proti verejnej účasti. Presahuje rámec ochrany novinárov a iných pracovníkov médií, pričom do rozsahu jeho pôsobnosti patria aj obhajcovia ľudských práv. Týmto odporúčaním by sa mali riešiť špecifické hrozby, ktoré predstavujú zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, čím by sa malo podporiť správne fungovanie systému brzd a protiváh v zdravej demokracii. Členským štátom by malo poskytnúť usmernenie v súvislosti s prijímaním účinných, vhodných a primeraných opatrení s cieľom riešiť takéto konania a v tejto súvislosti zabezpečiť najmä ochranu novinárov a obhajcov ľudských práv. Odporúčané opatrenia by mali zahŕňať zvyšovanie informovanosti a rozvíjanie odborných znalostí, najmä medzi odborníkmi pracujúcimi v oblasti práva, a osobami, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, aby sa zaistila dostupnosť podpory pre tieto osoby a aby sa podporilo zlepšené monitorovanie.

⁽⁸⁾ Platforma Rady Európy od roku 2015 uľahčuje zhromažďovanie a šírenie informácií týkajúcich sa závažných obáv o slobodu médií a bezpečnosť novinárov v členských štátoch Rady Európy. Prispievajúce partnerské organizácie – prizvané medzinárodné mimovládne organizácie a združenia novinárov – vydávajú upozornenia týkajúce sa porušení slobody médií a zverejňujú výročné správy o situácii v oblasti slobody médií a bezpečnosti novinárov v Európe. Očakáva sa, že členské štáty Rady Európy budú konať a riešiť problémy a informovať platformu o opatreniach prijatých v reakcii na upozornenia. Nízka miera reakcií členských štátov Rady Európy, ktoré sú zároveň členskými štátmi EÚ, svedčí o potrebe prijať ďalšie opatrenia. <https://www.coe.int/en/web/media-freedom>.

⁽⁹⁾ V roku 2021 bolo na platforme Rady Európy na podporu ochrany žurnalistiky a bezpečnosti novinárov (coe.int) uverejnených 282 upozornení, pričom niekoľko z nich sa týkalo prípadov súdneho zastrašovania, t. j. oportunistického, svojvoľného alebo šikanózneho využívania právnych predpisov vrátane zákonov na ochranu osobnosti, protiteroristických zákonov, zákonov o národnej bezpečnosti, zákonov v oblasti výtržníctva či zákonov proti extrémizmu. Partnerské združenia platformy Rady Európy na podporu ochrany žurnalistiky a bezpečnosti novinárov vo výročnej správe za rok 2021 zaznamenali v roku 2020 medziročný nárast, pokiaľ ide o počet upozornení aj počet dotknutých jurisdikcií členských štátov Rady Európy – 1680a2440e (coe.int).

⁽¹⁰⁾ Odporúčanie CM/Rec(2016)4 Výboru ministrov členským štátom o ochrane žurnalistiky a bezpečnosti novinárov a iných mediálnych aktérov, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415d9#_ftn1.

⁽¹¹⁾ COM(2020) 580 final z 30. septembra 2020.

⁽¹²⁾ COM(2021)700 final z 20. júla 2021.

⁽¹³⁾ COM(2020) 790 final z 3. decembra 2020.

⁽¹⁴⁾ Odporúčanie Komisie (EÚ) 2021/1534 zo 16. septembra 2021 k zaručeniu ochrany, bezpečnosti a posilneniu postavenia novinárov a iných pracovníkov médií v Európskej únii (Ú. v. EÚ L 331, 20.9.2021, s. 8).

- (20) S cieľom poskytnúť účinnú ochranu proti zjavne neopodstatneným alebo účelovým súdnym konaniam proti verejnej účasti a zabrániť tomu, aby sa tento jav v Únii zakorenil, by členské štáty mali zabezpečiť, aby ich príslušné právne rámce, ktoré upravujú občianskoprávne, trestnoprávne, obchodné a správne konania, poskytovali potrebné ochranné opatrenia na riešenie takýchto súdnych konaní pri plnom rešpektovaní demokratických hodnôt a základných práv vrátane práva na spravodlivý proces a práva na slobodu prejavu. Aby členské štáty poskytli konzistentnú a účinnú ochranu proti zjavne neopodstatneným súdnym konaniam proti verejnej účasti, mali by sa zamerať na zabezpečenie dostupnosti skorého zamietnutia. Ich cieľom by takisto malo byť zabezpečenie ďalších nápravných opatrení zameraných proti zneužívajúcim súdnym konaniam, konkrétne náhradu trov konania, takže žalobcovi, ktorý začal zneužívajúce súdne konanie proti verejnej účasti, možno nariadiť znášanie všetkých trov konania, náhradu škody akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, ktorá utrpela ujmu v dôsledku zneužívajúceho súdneho konania proti verejnej účasti, a možnosť uložiť účinné, primerané a odrádzajúce sankcie strane, ktorá iniciovala zneužívajúce súdne konanie proti verejnej účasti. Hlavným cieľom umožnenia súdom ukladať sankcie je odradiť potenciálnych žalobcov od iniciovania zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti. Takéto sankcie by mali byť primerané vzhľadom na zistené prvky zneužívania. Súdby by pri stanovovaní výšky sankcií mohli zohľadňovať potenciál škodlivého alebo odstrašujúceho účinku konania na verejnú účasť, pričom vo vzťahu k povahe nároku by mohli zohľadňovať aj to, či žalobca inicioval viaceré alebo spoločné konania v podobných veciach, ako aj existenciu pokusov o zastrašenie, obťažovanie alebo vyhrážanie sa žalovanému.
- (21) Členské štáty by sa v súvislosti s vnútroštátnymi prípadmi mali zamerať na to, aby do svojich vnútroštátnych právnych predpisov zahrnuli ochranné opatrenia podobné tým, ktoré sú súčasťou nástrojov Únie určených na riešenie zjavne neopodstatnených a zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti v prípade občianskoprávných vecí s cezhraničnými dôsledkami. Poskytlo by to konzistentnú a účinnú ochranu proti takýmto súdnym konaniam a prispelo by to k zabráneniu zakorenenia tohto javu v Únii.
- (22) Členské štáty by mali osobitne preskúmať svoje právne rámce uplatniteľné na ohováranie s cieľom zabezpečiť, aby žalobcovia nemohli zneužiť existujúce pojmy a definície proti novinárom alebo obhajcom ľudských práv v súvislosti so zjavne neopodstatnenými alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami proti verejnej účasti.
- (23) Aby sa predišlo odstrašujúcemu účinku na verejnú diskusiu, členské štáty by mali zabezpečiť, aby sankcie za ohováranie neboli prehnané ani neprimerané. Osobitnú pozornosť by pritom mali venovať usmerneniam a odporúčaniam Rady Európy ⁽¹⁵⁾, ktoré sa týkajú právneho rámca pre ohováranie, najmä trestného práva. Členské štáty sa v tejto súvislosti vyzývajú, aby zo svojich právnych rámcov odstránili tresty odňatia slobody za ohováranie. Parlamentné zhromaždenie Rady Európy vo svojom uznesení č. 1577 (2007) ⁽¹⁶⁾ vyzvalo svoje členské štáty, v ktorých stále existujú tresty odňatia slobody za ohováranie, aj keď sa v skutočnosti neukladajú, aby ich bezodkladne zrušili. Členské štáty sa takisto vyzývajú, aby pri riešení prípadov ohovárania uprednostňovali správne alebo občianske právo, ak je sankčný účinok takýchto ustanovení miernejší než v prípade trestného práva ⁽¹⁷⁾.
-
- ⁽¹⁵⁾ Pozri okrem iného uznesenie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1577 k dekriminalizácii ohovárania (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>, odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1814 k dekriminalizácii ohovárania (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17587&lang=en>, štúdiu generálneho sekretariátu Rady Európy o slobode prejavu a ohováraní. Štúdia judikatury Európskeho súdu pre ľudské práva (2012) <https://rm.coe.int/study-on-the-alignment-of-laws-and-practices-concerning-alignment-of-l/16804915c5>, a najnovšia štúdia Rady Európy judikatury Európskeho súdu pre ľudské práva (2016) <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ac95b>.
- ⁽¹⁶⁾ Uznesenie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1577 zo 4. októbra 2007 k dekriminalizácii ohovárania (2007), <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>.
- ⁽¹⁷⁾ Pozri aj všeobecný komentár č. 34 k článku 19 Výboru Organizácie Spojených národov pre ľudské práva: Sloboda presvedčenia a prejavu z 12. septembra 2011, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> a osobitnú správu o právnom obťažovaní a zneužívaní súdneho systému proti médiám z 23. novembra 2021, ktorú vypracoval Úrad predstaviteľa Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe pre slobodu médií, https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/505075_0.pdf.

- (24) Riešenie prípadov ohovárania na základe trestného práva by sa malo využívať len v krajnom prípade. Namiesto toho by sa v súlade s usmerneniami medzinárodných organizácií mali hľadať riešenia podľa správneho alebo občianskeho práva. Výbor Organizácie Spojených národov pre ľudské práva⁽¹⁸⁾ a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe⁽¹⁹⁾ odporučili, aby sa ohováranie odstránilo z kódexov trestného práva. Výhrady v tejto súvislosti podobne vyjadrila aj Rada Európy⁽²⁰⁾.
- (25) Právo na ochranu osobných údajov sa ďalej upresňuje v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679⁽²¹⁾. Právo na ochranu osobných údajov nie je absolútnym právom. V článku 85 všeobecného nariadenia o ochrane údajov sa stanovuje, že členské štáty právnymi predpismi zosúladiť právo na ochranu osobných údajov s právom na slobodu prejavu a právom na informácie vrátane spracúvania na žurnalistické účely a na účely akademickej, umeleckej alebo literárnej tvorby.
- (26) Členské štáty by mali podnecovať samoregulačné orgány a združenia odborníkov pracujúcich v oblasti práva, aby tam, kde je to potrebné, zosúladiť svoje deontologické normy vrátane kódexov správania s týmto odporúčaním. Členské štáty by podľa potreby mali takisto zabezpečiť, aby sa deontologické normy, ktoré majú za cieľ odradiť odborníkov pracujúcich v oblasti práva od účasti na činnosti, ktorá môže predstavovať zneužitie procesu alebo zneužitie ich ostatných profesijných zodpovedností voči integrite právneho procesu, alebo im takúto účasť zakázať, ako aj ich zodpovedajúce disciplinárne sankcie, vzťahovali na zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti. Súčasne s tým by mali prebiehať vhodné činnosti na zvyšovanie informovanosti a činnosti odbornej prípravy zamerané na zvýšenie vedomostí a účinnosti existujúcich deontologických noriem, ktoré sú relevantné pre zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti.
- (27) Odborníci pracujúci v oblasti práva sú kľúčovými aktérmi v zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach proti verejnej účasti, pričom zastupujú buď strany sporu, stíhajú jednotlivcov alebo rozhodujú o sporoch. Preto je dôležité, aby na toto mali potrebné vedomosti a zručnosti. Členské štáty by týchto odborníkov pracujúcich v oblasti práva mali podporovať a mali by im ponúkať príležitosti na odbornú prípravu. Odborná príprava by mohla významne prispieť k budovaniu ich vedomostí a schopností, pokiaľ ide o zisťovanie zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti vrátane konaní spojených s tretími krajinami a vhodnú reakciu na ne. Takéto odborné prípravy by sa mali zameriavať aj na súdne orgány a justičných pracovníkov na všetkých úrovniach súdov vrátane sudcov, prokurátorov, zamestnancov súdov a prokuratúr, ako aj všetkých ostatných odborníkov pracujúcich v oblasti súdnictva, ktorí sú prepojení so súdnymi orgánmi alebo sa inak zúčastňujú na výkone spravodlivosti, bez ohľadu na vymedzenie vo vnútroštátnom práve, právne postavenie alebo vnútornú organizáciu, na regionálnej a miestnej úrovni, kde sa zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti môžu objaviť v prvom rade. Takéto odborné prípravy by sa mali zameriavať aj na iných odborníkov pracujúcich v oblasti práva, ako sú kvalifikovaní právnici. Vytvorenie miestnej kapacity pre odbornú prípravu môže prispieť k dlhodobej udržateľnosti odbornej prípravy.
- (28) Rozšírenie takejto odbornej prípravy na novinárov, členov tlačovej rady, pracovníkov médií a obhajcov ľudských práv by im pomohlo rozpoznávať to, že čelia takýmto súdnym konaniam, a poskytlo im dôležité právne zručnosti, vďaka ktorým môžu znížiť riziko, že budú vystavení zjavne neopodstatneným alebo zneužívajúcim súdnym konaniam proti verejnej účasti, alebo im poskytnúť lepšie vedomosti, aby im mohli lepšie čeliť. Takisto by im to umožnilo účasť na spoľahlivom nahlasovaní prípadov SLAPP. Odborná príprava novinárov by sa mala vzťahovať aj na etické normy a usmernenia stanovené vnútroštátnymi tlačovými radami alebo radami pre médiá. Aby takáto odborná príprava mohla prispievať k celkovému budovaniu kapacít a posilňovať reakcie inštitúcií na zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, jej súčasťou by mohli byť aj orgány pre ochranu osobných údajov, národné inštitúcie pre ľudské práva, inštitúcie ombudsmana a štátne regulačné orgány pre médiá.

⁽¹⁸⁾ Výbor Organizácie Spojených národov pre ľudské práva, všeobecný komentár č. 34 k článku 19: Sloboda presvedčenia a prejavu z 12. septembra 2011, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>.

⁽¹⁹⁾ Úrad predstaviteľa Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe pre slobodu médií, osobitná správa o právnom obťažovaní a zneužívaní súdneho systému proti médiám, 23. novembra 2021, https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/505075_0.pdf.

⁽²⁰⁾ Odporúčanie CM/Rec(2016)4 Výboru ministrov členským štátom o ochrane žurnalistiky a bezpečnosti novinárov a iných mediálnych aktérov, pozri bod 6.

⁽²¹⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 1).

- (29) Poskytovatelia právnej odbornej prípravy a združenia odborníkov pracujúcich v oblasti práva môžu veľmi dobre ponúkať odbornú prípravu týkajúcu sa zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti, ako aj určovať ciele takejto odbornej prípravy a posudzovať najvhodnejšiu metodiku odbornej prípravy. Odborná príprava poskytovaná odborníkom pracujúcim v oblasti práva inými takými odborníkmi umožňuje všetkým vzdelávať sa ako skupina, lepšie si vymieňať skúsenosti a posilňovať vzájomnú dôveru. Mali by sa podporovať výmeny relevantných postupov na európskej úrovni, a to aj s podporou Komisie, za účasti Európskej siete odbornej justičnej prípravy (EJTN). Účast' príslušníkov právnického povolania a ich profesijných združení, od vypracovania analýz potrieb až po vyhodnocovanie výsledkov, je mimoriadne dôležitá na zabezpečenie účinnosti a udržateľnosti činností odbornej prípravy.
- (30) V rámci odbornej prípravy by sa mala venovať pozornosť slobode prejavu a právu na informácie a iným základným právam podľa Charty základných práv Európskej únie, Európskeho dohovoru o ľudských právach a vnútroštátneho práva a jej súčasťou by mali byť praktické usmernenia týkajúce sa uplatňovania príslušnej judikatúry, obmedzení základných práv a prepojení medzi nimi vrátane slobody prejavu, procesných záruk, ako aj ďalších relevantných ustanovení vnútroštátnych právnych predpisov. Náležitá pozornosť by sa mala venovať Príručke Rady Európy pre príslušníkov právnického povolania o ochrane práva na slobodu prejavu na základe Európskeho dohovoru o ľudských právach ⁽²²⁾.
- (31) Odborná príprava by sa okrem iného mala zamerať aj na ochranu osobných údajov, ktoré môžu byť použité na iniciovanie zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti. Pozornosť by sa mala venovať aj manipulácii s informáciami a zasahovaniu do nich vrátane dezinformácií.
- (32) V rámci odbornej prípravy by sa mal zohľadniť vnútroštátny právny rámec a kontext. Ich štruktúrovaná a ucelená kombinácia s usmerneniami vypracovanými Radou Európy, výpoveďami osôb, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti a najlepšimi postupmi z iných členských štátov by mohla prispieť k úspešnému dosahovaniu vzdelávacích cieľov spojených s odbornou prípravou týkajúcou sa zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní. Odborná príprava sa môže použiť aj na podporu výmeny najlepších postupov medzi členskými štátmi.
- (33) Aby odborná príprava týkajúca sa zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti oslovila širšie publikum a posilnila podporu, mali by sa čo najlepšie využívať nové technológie vrátane odbornej prípravy online. Prínosy takýchto činností odbornej prípravy by doplnil aj prístup k elektronickým zdrojom, aktuálnemu materiálu a samostatným vzdelávacím nástrojom týkajúcim sa príslušných právnych predpisov a usmernení.
- (34) Do odbornej prípravy týkajúcej sa súvisiacich tém, ako sú sloboda prejavu a právna etika, by sa mohli zahrnúť aj moduly odbornej prípravy týkajúce sa zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti s cieľom posilniť synergie s podobnými iniciatívami v oblasti odbornej prípravy odborníkov pracujúcich v oblasti práva. Malo by sa podporovať používanie existujúcich materiálov a postupov odbornej prípravy, ako sú online kurzy Globálny súbor nástrojov Unesco pre justičných aktérov ⁽²³⁾ a HELP (vzdelávanie v oblasti ľudských práv pre odborníkov pracujúcich v oblasti práva) ⁽²⁴⁾, ktoré sa propagujú na Európskom portáli elektronickej justície.
- (35) Zahrnutie zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti do učebných plánov v oblasti práva a žurnalistiky by poskytlo odborníkom pracujúcim v oblasti práva a novinárom lepšie vedomosti na to, aby vedeli rozpoznať takéto konania, a poskytlo by im to konkrétne vedomosti na to, aby vedeli náležite reagovať, pričom by to zároveň podporilo rozvoj odborných znalostí a odbornej spôsobilosti medzi prednášajúcimi. Takéto vedomosti by mohli poskytovať inštitúcie vysokoškolského vzdelávania v rámci doplňujúcich kurzov alebo seminárov v posledných ročníkoch diplomových programov, napr. študentom práva a žurnalistiky.
- (36) Členské štáty by mali podporovať kampane na zvyšovanie informovanosti v súvislosti so zjavne neopodstatnenými alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami proti verejnej účasti, ktoré okrem iných organizujú aj vnútroštátne subjekty vrátane národných inštitúcií pre ľudské práva a organizácií občianskej spoločnosti.

⁽²²⁾ Príručka Rady Európy pre príslušníkov právnického povolania o ochrane práva na slobodu prejavu na základe Európskeho dohovoru o ľudských právach (2017), <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814>.

⁽²³⁾ Global toolkit for judicial actors: international legal standards on freedom of expression, access to information and safety of journalists (Globálny súbor nástrojov pre justičných aktérov: medzinárodné právne normy v oblasti slobody prejavu, prístupu k informáciám a bezpečnosti novinárov) (2021) <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378755>.

⁽²⁴⁾ <https://www.coe.int/en/web/help/home>.

- (37) Komunikačné činnosti týkajúce sa zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti by mohli mať podobu publikácií, správ, verejných stretnutí, konferencií, seminárov a webinárov.
- (38) Osoby, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, majú často problém nájsť informácie o dostupných zdrojoch podpory. Na uľahčenie identifikácie subjektov alebo orgánov schopných poskytnúť pomoc v oblasti zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní a na zabezpečenie účinnej podpory proti takýmto konaniam by sa informácie mali zbierať a sprístupňovať na jednom mieste, mali by byť bezplatné a ľahko prístupné. Na tento účel by mal každý členský zriadiť jedno národné kontaktné miesto, ktoré bude zhromažďovať a sprístupňovať informácie o dostupných zdrojoch.
- (39) Základným cieľom činností na zvyšovanie informovanosti o zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach proti verejnej účasti by mala byť podpora informovanosti o dôležitosti verejného priestoru, ktorý umožňuje demokratickú účasť a občanom umožňuje prístup k pluralite názorov a spoľahlivým nezaújatým informáciám.
- (40) Kampane na zvyšovanie informovanosti by sa mali koordinovať s národnými kontaktnými miestami a inými príslušnými úradmi, aby sa zabezpečila ich účinnosť. Zároveň by sa mali snažiť o synergie s inými kampaňami na zvyšovanie informovanosti o kompatibilných témach, napr. kampaniach zameraných na podporu toho, aby sa otvorená, voľná a spravodlivá diskusia a ochrana práva na slobodu prejavu začlenili do činností na zvyšovanie informovanosti, ktoré podporujú aktívnu účasť občanov, pluralitu názorov a prístup k spoľahlivým informáciám. Mali by sa snažiť vytvárať prípadné synergie aj so zvyšovaním odolnosti médií, informačnou gramotnosťou, novinárskymi normami a overovaním faktov v kontexte opatrení, ktorými sa riešia dezinformácie, manipulácia s informáciami a zasahovanie, a to aj zo zahraničia. Do cieľovej skupiny by okrem iného mohli patriť osobitné skupiny, akými sú pracovníci médií, odborníci pracujúci v oblasti práva a členovia organizácií občianskej spoločnosti, odborníci na komunikáciu, akademickí pracovníci, think-tanky, politici, štátni zamestnanci, subjekty verejného sektora a súkromné spoločnosti.
- (41) Členské štáty by sa mali zamerať na všetky vhodné možnosti poskytovania informácií o procesných a iných zárukách na základe ich vnútroštátnych právnych rámcov vrátane informácií o subjektoch alebo orgánoch, ktoré možno kontaktovať so žiadosťou o poskytnutie pomoci proti zjavne neopodstatneným alebo zneužívajúcim konaniam proti verejnej účasti.
- (42) Takéto zdroje podpory môžu zahŕňať advokátske kancelárie, ktoré obhajujú osoby, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, *pro bono*, právne kliniky univerzít, ktoré poskytujú takúto podporu, organizácie, ktoré registrujú a nahlasujú SLAPP, a organizácie, ktoré poskytujú finančnú a inú pomoc osobám, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania.
- (43) Osoby, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, musia byť náležite vybavené na to, aby mohli takýmto konaniam čeliť. Preto je nevyhnutné vybudovať v členských štátoch kapacity na poskytovanie podpory osobám, na ktoré sú takéto konania zacielené. Členské štáty by mali ponúknuť organizáciám, ktoré poskytujú usmernenia a podporu osobám, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania, financovanie a podporovať ich financovanie dostupné na úrovni Únie.
- (44) Na to, aby bolo s týmto javom možné lepšie bojovať, je potrebné systematickejšie monitorovanie zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti. Zozbierané údaje by mali zahŕňať dostatočné informácie na to, aby ich mohli orgány a iné príslušné zainteresované strany kvantifikovať a lepšie chápať, a to aj z hľadiska poskytovania podpory osobám, na ktoré sú tieto konania zacielené. Členské štáty by pri zohľadnení svojich inštitucionálnych opatrení v oblasti súdnych štatistík ⁽²⁵⁾ mali poveriť jeden alebo viac orgánov zberom a zhromažďovaním údajov o zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach proti verejnej účasti začatých na vnútroštátnych súdoch. Tieto orgány môžu zbierať údaje od viacerých zainteresovaných strán. Orgány poverené zberom údajov môžu s cieľom zjednodušiť zber údajov zriadiť kontaktné miesta, aby súdne orgány, profesijné organizácie, mimovládne organizácie, obhajcovia ľudských práv, novinári a iné zainteresované

⁽²⁵⁾ Pozri usmernenia k súdnym štatistikám vydané Komisiou Rady Európy pre hodnotenie efektívnosti justície (CEPEJ) na jej 12. plenárnom zasadnutí (Štrasburg, 10. – 11. decembra 2008) – CEPEJ-GT-EVAL (coe.int).

strany mohli spoločne využívať údaje o zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach. Členské štáty by mali poveriť jeden z týchto orgánov, aby koordinoval informácie a od konca roka 2023 každoročne vykazoval Komisii agregované údaje zozbierané na úrovni štátov. Členské štáty by mali zabezpečiť zodpovednosť za zozbierané údaje. Na tento účel by sa mali postarať o to, aby sa proces zberu údajov riadil odbornými štandardmi a aby orgány poverené zberom údajov a vytváraním štatistík boli dostatočne autonómne. Mali by sa dodržiavať požiadavky na ochranu údajov.

- (45) Pri poverovaní orgánov zberom a vykazovaním údajov by členské štáty mohli zvážiť vytvorenie synergií s príslušnými nástrojmi v oblasti právneho štátu a ochrany základných práv. Ak sú zriadené národné inštitúcie pre ľudské práva, môžu zohrávať významnú úlohu, pričom relevantné môžu byť aj iné subjekty, ako sú úrady ombudsmana, subjekty pre rovnaké zaobchádzanie či príslušné orgány, napr. orgány určené na základe smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1937 ⁽²⁶⁾. Národné kontaktné miesta poskytujúce prehľad zdrojov podpory a subjekty alebo orgány poverené zberom a vykazovaním údajov by mohli byť umiestnené v rovnakej organizácii pri zohľadnení požiadaviek a kritérií opísaných v tomto odporúčaní.
- (46) Orgány poverené zberom údajov by mali zverejňovať informácie o zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach proti verejnej účasti v dostupných formátoch na svojich webových sídlach a podľa potreby prostredníctvom iných vhodných nástrojov. Mali by pritom zabezpečiť, aby sa plne rešpektovali základné práva vrátane práva na súkromie a ochranu osobných údajov jednotlivcov, ktorí sú účastníkmi zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti.
- (47) Na vytýčenie dĺžky konaní týkajúcich sa zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní by sa mali vždy, keď je to možné, zbierať presné informácie o udalostiach, skutkoch alebo opatreniach, ktorými sa začali a ukončili takéto konania, a dátumy, keď sa uskutočnili. Zozbierané údaje by takisto mali zahŕňať prípadné základné informácie o veci, napríklad, ak v minulosti existovali opakované súdne konania proti rovnakému žalovanému alebo zo strany rovnakého žalobcu.
- (48) Expertná skupina EÚ proti SLAPP zriadená Komisiou ⁽²⁷⁾ by podľa potreby mohla podporovať vypracovanie porovnateľných kritérií vo všetkých členských štátoch, ktoré môžu orgány poverené zberom a vykazovaním údajov o zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach proti verejnej účasti jednoducho uplatňovať.
- (49) Expertná skupina EÚ proti SLAPP podporuje výmenu a šírenie postupov a vedomostí medzi odborníkmi v súvislosti s otázkami týkajúcimi sa SLAPP. Okrem iného by mohla poskytnúť orgánom technickú pomoc pri zriaďovaní kontaktných miest, vypracúvaní materiálov na odbornú prípravu a organizovaní právnej pomoci.
- (50) Cieľom programu Občania, rovnosť, práva a hodnoty zriadeného nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/692 ⁽²⁸⁾ je chrániť a podporovať práva a hodnoty zakotvené v zmluvách a charte. Aby bolo možné udržať a ďalej rozvíjať demokratické spoločnosti založené na právnom štáte, v programe Občania, rovnosť, práva a hodnoty sa okrem iného stanovuje možnosť financovať činnosti spojené s budovaním kapacít a informovanosti o charte vrátane slobody prejavu. V programe Spravodlivosť zriadenom nariadením (EÚ) 2021/692 ⁽²⁹⁾ sa okrem iného stanovuje možnosť financovať činnosti spojené s odbornou justičnou prípravou s cieľom posilniť spoločnú právnu a justičnú kultúru založenú na právnom štáte a podporovať a presadzovať dôsledné a účinné vykonávanie právnych nástrojov Únie, ktoré sú relevantné v súvislosti s programom.

⁽²⁶⁾ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1937 z 23. októbra 2019 o ochrane osôb, ktoré nahlasujú porušenia práva Únie (Ú. v. EÚ L 305, 26.11.2019, s. 17).

⁽²⁷⁾ Register expertných skupín Komisie a iných podobných subjektov (europa.eu).

⁽²⁸⁾ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/692 z 28. apríla 2021, ktorým sa zriaďuje program Občania, rovnosť, práva a hodnoty a zrušuje nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1381/2013 a nariadenie Rady (EÚ) č. 390/2014 (Ú. v. EÚ L 156, 5.5.2021, s. 1).

⁽²⁹⁾ Cieľom nariadenia (EÚ) 2021/692 je prispieť k rozvoju európskeho priestoru spravodlivosti a k posilneniu demokracie, právneho štátu a ochrane základných práv.

PRIJALA TOTO ODPORÚČANIE:

PREDMET

1. V tomto odporúčaní sa stanovuje usmernenie pre členské štáty, aby prijali účinné, vhodné a primerané opatrenia s cieľom riešiť zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti a chránili predovšetkým novinárov a obhajcov ľudských práv pred takýmito konaniami pri plnom rešpektovaní demokratických hodnôt a základných práv.

UPLATNITEĽNÉ RÁMCE

2. Členské štáty by v zásade mali zaistiť, aby v ich uplatniteľných právnych rámcoch boli stanovené ochranné opatrenia potrebné na riešenie zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti pri plnom rešpektovaní demokratických hodnôt a základných práv vrátane práva na spravodlivý proces a práva na slobodu prejavu.
3. Cieľom členských štátov by malo byť zabezpečenie dostupnosti procesných záruk na skoré zamietnutie zjavne neopodstatnených súdnych konaní proti verejnej účasti. Ich cieľom by takisto malo byť zabezpečenie ďalších nápravných opatrení zameraných proti zneužívajúcim súdnym konaniam proti verejnej účasti, konkrétne náhradu trov konania, čo znamená, že žalobcovi, ktorý inicioval zneužívajúce súdne konanie proti verejnej účasti, možno nariadiť znášanie všetkých trov konania, náhradu škody akejkoľvek fyzickej alebo právnickej osobe, ktorá utrpela ujmu v dôsledku zneužívajúceho súdneho konania proti verejnej účasti, a možnosť uložiť účinné, primerané a odrádzajúce sankcie strane, ktorá iniciovala zneužívajúce súdne konanie proti verejnej účasti.
4. Členské štáty by sa v súvislosti s vnútroštátnymi prípadmi mali zamerať na to, aby do svojich vnútroštátnych právnych predpisov zahrnuli ochranné opatrenia podobné tým, ktoré sú súčasťou nástrojov Únie určených na riešenie zjavne neopodstatnených a zneužívajúcich žalôb proti verejnej účasti v prípade občianskoprávných vecí s cezhraničnými dôsledkami.
5. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby ich predpisy uplatniteľné na ohováranie nemali neopodstatnený vplyv na slobodu prejavu, existenciu otvoreného, slobodného a pluralitného mediálneho prostredia a na verejnú účasť.
6. Členské štáty by ďalej mali zabezpečiť, aby ich predpisy uplatniteľné na ohováranie vrátane ich pojmov boli dostatočne jasné s cieľom znížiť riziko ich nesprávneho používania alebo zneužívania.
7. Členské štáty by zároveň mali zabezpečiť, aby sankcie za ohováranie neboli prehnané a neprimerané. Osobitnú pozornosť by mali venovať usmerneniam a odporúčaniam Rady Európy⁽³⁰⁾, ktoré sa týkajú právneho rámca pre ohováranie, najmä trestného práva. Členské štáty sa v tejto súvislosti vyzývajú, aby zo svojich právnych rámcov odstránili tresty odňatia slobody za ohováranie. Členské štáty sa takisto vyzývajú, aby pri riešení prípadov ohovárania uprednostňovali správne alebo občianske právo⁽³¹⁾, ak je sankčný účinok takýchto ustanovení miernejší než v prípade trestného práva.

⁽³⁰⁾ Pozri okrem iného uznesenie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1577 k dekriminalizácii ohovárania (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>, odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy č. 1814 k dekriminalizácii ohovárania (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17587&lang=en>, štúdiu generálneho sekretariátu Rady Európy o slobode prejavu a ohováraní. Štúdia judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (2012) <https://rm.coe.int/study-on-the-alignment-of-laws-and-practices-concerning-alignment-of-16804915c5>, a najnovšia štúdia Rady Európy judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (2016) <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ac95b>.

⁽³¹⁾ Rastúci medzinárodný dopyt po dekriminalizácii ohovárania existuje aj mimo rámca Rady Európy (pozri predchádzajúcu poznámku pod čiarou). Pozri všeobecný komentár č. 34 k článku 19 Výboru Organizácie Spojených národov pre ľudské práva: Sloboda presvedčenia a prejavu z 12. septembra 2011, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> a osobitnú správu o právnom obťažovaní a zneužívaní súdneho systému proti médiám z 23. novembra 2021, ktorú vypracoval Úrad predstaviteľa Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe pre slobodu médií, https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/505075_0.pdf.

8. Členské štáty by sa mali snažiť o primerané zosúladenie práva na ochranu osobných údajov a práva na slobodu prejavu a na informácie vo svojich právnych predpisoch, ako sa vyžaduje v článku 85 ods. 2 nariadenia (EÚ) 2016/679.
9. Členské štáty by mali prijať vhodné opatrenia s cieľom zabezpečiť, aby deontologické pravidlá, ktoré upravujú správanie odborníkov pracujúcich v oblasti práva a disciplinárne sankcie za porušenie uvedených pravidiel, zohľadňovali a zahŕňali vhodné opatrenia na odradenie od zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti. Členské štáty by mali podnecovať samoregulačné orgány a združenia odborníkov pracujúcich v oblasti práva, aby zosúlادili svoje deontologické normy vrátane kódexov správania s týmto odporúčaním. Takisto sa odporúča vhodné zvyšovanie informovanosti a odborná príprava.

ODBORNÁ PRÍPRAVA

10. Členské štáty by mali podporovať príležitosti na odbornú prípravu v oblasti zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti pre odborníkov pracujúcich v oblasti práva, ako sú sudcovia a justiční pracovníci na všetkých úrovniach súdov, kvalifikovaní právnicki, ako aj potenciálne osoby, na ktoré sú zacielené takéto súdne konania. Zameranie odbornej prípravy by malo spočívať v budovaní odborných znalostí na zistenie takýchto konaní a vhodné reagovanie na ne.
11. Členské štáty by mali podnecovať združenia odborníkov pracujúcich v oblasti práva a poskytovateľov právnej odbornej prípravy k tomu, aby poskytovali odbornú prípravu zameranú na riešenie zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti. Komisia bude podnecovať poskytovateľov odbornej prípravy na európskej úrovni, napr. Európsku sieť odbornej justičnej prípravy, aby takúto odbornú prípravu poskytla. Do prípravy, organizácie, vykonávania a hodnotenia odbornej prípravy by mali byť zapojení aj príslušníci právnického povolania a ich profesijné združenia.
12. Odborná príprava by mala byť zameraná na relevantné aspekty Charty základných práv Európskej únie a Európskeho dohovoru o ľudských právach. Mala by zahŕňať praktické usmernenie k spôsobu uplatňovania práva Únie, vnútroštátnej judikatúry, judikatúry Súdneho dvora Európskej únie a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, k zisťovaniu toho, či obmedzenia uplatňovania slobody prejavu spĺňajú požiadavky stanovené v článku 52 charty, resp. v článku 10 ods. 2 Európskeho dohovoru o ľudských právach, ako aj k zosúladeniu práva na slobodu prejavu a práva na informácie s ostatnými základnými právami.
13. Odborná príprava by sa v rámci možnosti mala vzťahovať aj na procesné záruky proti zjavne neopodstatneným alebo zneužívajúcim súdnym konaniam proti verejnej účasti, ako aj na jurisdikciu a príslušné uplatniteľné právne predpisy v oblasti základných práv, trestných, správnych, občianskych a obchodných vecí.
14. V rámci činností odbornej prípravy by sa mala riešiť aj povinnosť členských štátov podľa nariadenia (EÚ) 2016/679 zákonom zosúladiť ochranu osobných údajov s právom na slobodu prejavu a s právom na informácie. Odborná príprava by sa mala vzťahovať aj na predpisy prijaté členskými štátmi na tento účel a na špecifické výnimky alebo odchýlky od nariadenia (EÚ) 2016/679, ktoré sa uplatňujú na spracúvanie údajov vykonávané na žurnalistické účely alebo účely akademickej, umeleckej či literárnej tvorby ⁽³²⁾. Náležitá pozornosť by sa mala venovať prvkom uvedeným v prílohe k tomuto odporúчанию.
15. Členské štáty by mali zvážiť začlenenie takejto odbornej prípravy do odbornej prípravy týkajúcej sa slobody prejavu a právnej etiky.
16. Odborná príprava novinárov, iných pracovníkov médií a obhajcov ľudských práv by mala posilniť ich schopnosť riešiť zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti. Mala sa zameriavať na rozpoznávanie zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti, na to, ako zvládnuť byť terčom takéhoto konania, a mala by im poskytnúť informácie o ich právach a povinnostiach, aby dokázali uskutočniť potrebné kroky na svoju ochranu pred takýmito konaniami. Odborná príprava novinárov by mala zahŕňať aj etické normy a usmernenia stanovené vnútroštátnymi tlačovými radami alebo radami pre médiá.

⁽³²⁾ Viac informácií o transpozícii článku 85 všeobecného nariadenia o ochrane údajov do vnútroštátneho práva možno nájsť v SWD, s. 26.

17. Členské štáty by mohli podnecovať inštitúcie vysokoškolského vzdelávania, aby do svojich vzdelávacích plánov, najmä v prípade študijných programov práva a žurnalistiky, začlenili schopnosti identifikovať zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti.
18. Súčasťou odbornej prípravy by mohli byť aj svedecké výpovede osôb, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti. Odborná príprava by zároveň pri čo najlepšom využití vedomostí nadobudnutých v rámci expertnej skupiny EÚ proti SLAPP mohla posilniť výmenu skúseností medzi členskými štátmi.

ZVYŠOVANIE INFORMOVANOSTI

19. Členské štáty sa vyzývajú k tomu, aby podporovali iniciatívy vrátane iniciatív národných inštitúcií pre ľudské práva a organizácií občianskej spoločnosti zamerané na zvyšovanie informovanosti a organizovanie informačných kampaní týkajúcich sa zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti. Pozornosť by sa mala venovať predovšetkým potenciálnym osobám, na ktoré sú takéto konania zacielené.
20. Cieľom činností na zvyšovanie informovanosti by malo byť jednoduchým a prístupným spôsobom vysvetliť problém zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti, aby sa takéto konania dali ľahko rozpoznať.
21. V rámci činností na zvyšovanie informovanosti by sa mali poskytovať informácie o existujúcich podporných štruktúrach vrátane odkazov na národné kontaktné miesta, ktoré zhromažďujú a sprístupňujú informácie o dostupných zdrojoch. V rámci úsilia o zvyšovanie informovanosti by sa mal poskytnúť aj jasný prehľad právnych línií obhajoby dostupných na základe vnútroštátnych rámcov v prípade zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti a informácie o tom, ako ich možno účinne použiť.
22. Zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti by sa mohli riešiť aj v rámci kampaní na zvyšovanie informovanosti, ktoré bojujú proti negatívnym postojom, stereotypom a predsudkom.
23. Podpora lepšieho pochopenia povahy a rozsahu vplyvu zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti by mala byť súčasťou činností na zvyšovanie informovanosti o práve na slobodu prejavu zameraných na špecifické skupiny, ako sú pracovníci médií, odborníci pracujúci v oblasti práva, členovia organizácií občianskej spoločnosti, akademickí pracovníci, think-tanky, odborníci na komunikáciu, štátni zamestnanci, politici, subjekty verejného sektora a súkromné spoločnosti.

MECHANIZMY PODPORY

24. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby osoby, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, mali prístup k individuálnej a nezávislej podpore. Na tento účel by členské štáty mali identifikovať a podporovať organizácie, ktoré poskytujú usmernenia a podporu takýmto osobám. Súčasťou takýchto organizácií môžu byť združenia odborníkov pracujúcich v oblasti práva, rady pre médiá a tlačové rady, združenia zastrešujúce obhajcov ľudských práv, združenia na úrovni Únie a na vnútroštátnej úrovni, advokátske kancelárie, ktoré poskytujú obhajobu *pro bono* osobám, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, a iné mimovládne organizácie.
25. Každý členský štát by mal zriadiť kontaktné miesto, ktoré zhromažďuje a sprístupňuje informácie o všetkých organizáciách poskytujúcich usmernenia a podporu osobám, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti.
26. Členské štáty sa vyzývajú, aby využívali vnútroštátne finančné prostriedky a finančné prostriedky Únie na poskytovanie finančnej podpory a aby podporovali financovanie dostupné na úrovni Únie pre organizácie poskytujúce usmernenia a podporu osobám, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti, najmä s cieľom zabezpečiť, aby mali dostatočné zdroje na rýchle reagovanie proti takýmto konaniam.

27. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby jednotlivci žalovaní v rámci zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti mali jednoduchý prístup k cenovo dostupnej právnej pomoci.
28. Členské štáty by mali uľahčovať výmenu informácií a najlepších postupov medzi organizáciami, ktoré poskytujú usmernenia a podporu osobám, na ktoré sú zacielené zjavne neopodstatnené alebo zneužívajúce súdne konania proti verejnej účasti.

ZBER, VYKAZOVANIE A MONITOROVANIE ÚDAJOV

29. Členské štáty by pri zohľadnení svojich inštitucionálnych opatrení v oblasti súdnych štatistík mali poveriť jeden alebo viac orgánov zodpovednosťou za zber a zhromažďovanie údajov o zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaniach proti verejnej účasti začatých v ich jurisdikcii, pri úplnom rešpektovaní požiadaviek na ochranu údajov. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby jeden orgán bol zodpovedný za koordináciu informácií a od konca roka 2023 každoročne vykazoval Komisii agregované údaje zozbierané na vnútroštátnej úrovni pri úplnom rešpektovaní požiadaviek na ochranu údajov. Komisia bude zverejňovať výročný súhrn prijatých príspevkov.
30. Expertná skupina EÚ proti SLAPP by v prípade potreby mohla podporovať vypracovanie a najlepšie používanie noriem a vzorov týkajúcich sa zberu údajov.
31. Údaje uvedené v bode 29 by mali zahŕňať:
- a) počet zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti začatých v príslušnom roku;
 - b) počet zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti, ktoré boli včas zamietnuté v príslušnom roku počnúc od roku 2022, zamietnuté vo veci samej aj z procesných dôvodov;
 - c) počet súdnych konaní kategorizovaných podľa druhu žalovaného (napr. novinár, obhajca ľudských práv, prvok tlače);
 - d) počet súdnych konaní kategorizovaných podľa druhu žalobcu (napr. politik, súkromná osoba, spoločnosť, či je žalobca zahraničný subjekt);
 - e) údaje o činoch verejnej účasti, na základe ktorých boli začaté súdne konania;
 - f) údaje o odhadovanej sume počiatočnej náhrady škody žiadanej žalobcami;
 - g) opis rozličných právnych základov použitých žalobcami a súvisiace údaje;
 - h) údaje o dĺžke konaní, a to na všetkých stupňoch;
 - i) údaje o cezhraničných prvkoch; a
 - j) prípadné iné údaje vrátane súdnych trov konania a prípadné iné relevantné a vhodné údaje o historickom pozadí prípadov.
32. Orgán zabezpečujúci koordináciu uvedený v bode 29 by mal údaje zverejniť v dostupných formátoch na svojom webovom sídle a prípadne prostredníctvom iných vhodných nástrojov, pričom by mal prijať potrebné opatrenia s cieľom zabezpečiť ochranu práv osôb, ktoré sú účastníkmi zjavne neopodstatneného alebo zneužívajúceho súdneho konania proti verejnej účasti.

ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

33. Členské štáty by mali plne využiť finančnú podporu dostupnú na úrovni Únie na vykonávanie osobitných ustanovení tohto odporúčania a podporovať možnosti financovania dostupné pre verejné a súkromné subjekty vrátane organizácií občianskej spoločnosti, najmä v rámci programu Občania, rovnosť, práva a hodnoty a programu Spravodlivosť.

34. Členské štáty by mali do konca roka 2023 a následne na požiadanie, v súlade s predpismi v oblasti ochrany údajov, zaslať Komisii správu o vykonávaní tohto odporúčania, ktorá bude obsahovať agregované údaje konsolidované na úrovni členských štátov. Komisia bude podľa potreby na relevantných fórach organizovať diskusie s členskými štátmi a zainteresovanými stranami o opatreniach prijatých na účely uplatňovania tohto odporúčania.
35. Komisia najneskôr po piatich rokoch odo dňa prijatia tohto odporúčania posúdi jeho vplyv na vývoj zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti verejnej účasti v Európskej únii. Na tomto základe Komisia určí, či sú potrebné ďalšie kroky na zabezpečenie náležitej ochrany osôb, na ktoré sú takéto konania zacielené, pri zohľadnení zistení zo správ Komisie o právnom štáte a iných relevantných informácií vrátane externých údajov.

V Bruseli 27. apríla 2022

Za Komisiu
Didier REYNERS
člen Komisie

PRÍLOHA

Prvky, ktoré by sa mohli zahrnúť do odbornej prípravy o nárokoch na ochranu údajov v kontexte zjavne neopodstatnených alebo zneužívajúcich súdnych konaní proti účasti verejnosti (všeobecne známych ako „SLAPP“):

- právne predpisy, ktoré členské štáty prijali s cieľom zosúladiť právo na ochranu osobných údajov s právom na slobodu prejavu a právom na informácie a v ktorých sa stanovujú výnimky alebo odchýlky od ustanovení uvedených v článku 85 ods. 2 všeobecného nariadenia o ochrane údajov pre prípad spracúvania vykonávaného na žurnalistické účely alebo na účely akademickej, umeleckej alebo literárnej tvorby, ak sú potrebné na zosúladenie týchto dvoch práv.
 - Na účely výkonu práv dotknutej osoby podľa všeobecného nariadenia o ochrane údajov sa v článku 12 ods. 5 všeobecného nariadenia o ochrane údajov stanovuje, že žiadosti, ktoré sú zjavne neopodstatnené alebo neprimerané, možno odmietnuť (alebo požadovať primeraný poplatok).
 - Právo na opravu v článku 16 všeobecného nariadenia o ochrane údajov sa týka len situácií, keď sú osobné údaje nepresné. Okrem toho právo na doplnenie neúplných osobných údajov nie je automatické a závisí od účelu spracovania.
 - Na účely výkonu práva „na zabudnutie“ sa vo všeobecnom nariadení o ochrane údajov stanovuje, že toto právo sa neuplatňuje, pokiaľ je spracúvanie potrebné na uplatnenie práva na slobodu prejavu a na informácie [článok 17 ods. 3 písm. a) všeobecného nariadenia o ochrane údajov].
 - Na zabránenie taktizovaniu pri výbere súdu sa v článku 79 ods. 2 všeobecného nariadenia o ochrane údajov stanovuje, že návrh na začatie konania proti prevádzkovateľovi alebo sprostredkovateľovi – napr. novinárovi, obhajcovi práv, aktérovi občianskej spoločnosti, mediálnej spoločnosti atď. – sa podáva na súdoch členského štátu, v ktorom má prevádzkovateľ alebo sprostredkovateľ prevádzkareň alebo v ktorom má dotknutá osoba svoj obvyklý pobyt, pokiaľ prevádzkovateľom alebo sprostredkovateľom nie je orgán verejnej moci členského štátu konajúci v rámci výkonu verejnej moci. Toto ustanovenie nenecháva žiadny priestor na podanie žaloby o porušení pravidiel ochrany údajov na iných súdoch, ktoré nemajú žiadnu súvislosť so spracovaním osobných údajov, s prevádzkarňou novinára alebo média, resp. s obvyklým pobytom žalobcu, a to ani v prípade náhrady škody.
-